

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Madeleine Andersson

Brister hedern i omsorgen?

En undersökning om hedersproblematiken kan vara vårdgrundande enligt
LVU såsom brister i omsorgen

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Niklas Arvidsson

Termin: VT 14

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	Fel! Bokmärket är inte definierat.
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsning	6
1.4 Metoder och material	7
1.5 Forskningsläge	8
1.6 Disposition	9
2 HEDERSPROBLEMATIK	10
2.1 Inledning	10
2.2 Defintion av begreppet heder	10
2.3 Flickor i hedersproblematiken	12
3 LVU	15
3.1 Inledning	15
3.2 LVU i vid mening	15
3.3 Rekvisitet <i>brister i omsorgen</i> – 2 § LVU	17
4 PRAXIS	19
4.1 Inledning	19
4.2 Brister i omsorgen	19
4.2.1 Sammanfattad dom	19
4.2.2 Redovisning av övriga domar	21
4.2.3 Egna reflektioner	22
4.3 Brister i omsorgen i kombination med annan grund	22

4.3.1	Redovisning av domarna	22
4.3.2	Egna reflektioner	25
4.4	Mål där LVU inte beviljats	25
4.4.1	Redovisning av domarna	25
4.4.2	Egna reflektioner	26
4.5	LVU på annan grund än brister i omsorgen	27
4.5.1	Redovisning av domen	27
4.5.2	Egna reflektioner	27
5	ANALYS OCH SLUTSATS	28
5.1	Inledning	28
5.2	Hedersproblematik och LVU	28
5.3	Praxis	29
5.3.1	Brister i omsorgen	29
5.3.2	Brister i omsorgen i kombination med annan grund	29
5.3.3	Mål där LVU inte beviljats	30
5.3.4	LVU på annan grund än brister i omsorgen	30
5.3.5	Övrigt	31
5.4	Ändamålsenlig lagstiftning för hedersproblematiken?	31
5.5	Slutsats	32
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	36

Summary

This bachelor thesis aims to investigate whether honor problematic in family relationships can be the equivalent to *inadequacy in care* in § 2 teams with the Care of Young Persons (Special Provisions) Act (CYPA) and to investigate whether the legislation has the ability to cater to the protection of girls living in an honors context.

It's only men who can have honor. But it's the woman in the family who carries honor because her behavior, particularly sexual behavior, decides if the honor can be intact. That can be the reason to why the man control the life of the woman.

CYPA is a protective legislation designed to care for children in distress. CYPA uses when there is problem related to the family and guardians, called environmental case in § 2 CYPA. It can also uses when the problem attributable to the young person because of their own behavior, called behavior cases in § 3 CYPA.

To the judgments of the basis for the bachelor thesis investigation has revealed that girls living in a honor problematic situation mostly receive care. It is noted that honor problematic is to equating with inadequacy in care when any other prerequisite does not fit. When multiple prerequisite was considered appropriate seemed that concerned the honor problems often under a different prerequisite while circumstances which were added as a result of honor problems fell under the inadequacy in care.

Most of the girls who lives in an honors context receives care. Because of that I have founded that CYPA legislation is sufficient to meet the healthcare needs of girls living in an honors context.

Sammanfattning

Uppsatsen syftar till att undersöka huruvida hedersproblematiska familjeförhållanden kan vara att likställa med brister i omsorgen i 2 § lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt att undersöka om lagstiftningen har förmågan att tillgodose skyddet av flickor som lever i en hederskontext.

Heder är något som bara kan tillkomma män. Det är dock kvinnan i familjen som, så att säga, bär hedern eftersom huruvida den kan behållas intakt styrs av kvinnans beteende, framför allt det sexuella beteendet. Med anledning av att mannens heder styrs av kvinnans beteende får det till följd att mannen i stor utsträckning kontrollerar kvinnans liv och gör inskränkningar i detsamma.

LVU är en skyddslagstiftning till syfte att omhänderta barn som på något sätt far illa. Omhändertagandet kan ske på grund av att det föreligger missförhållanden relaterade till familjen och vårdnadshavarna, de så kallade miljöfallen i 2 § LVU. Det kan också handla om att det är den unge som genom sitt eget beteende utgör en fara för sig själv, de så kallade beteendefallen i 3 § LVU.

Av de domar som lagts till grund för uppsatsens utredning har det framkommit att flickor som lever i en hedersproblematisks situation i stort sett bereds vård. Det kan konstateras att hedersproblematiken är att se som brister i omsorgen när något annat rekvisit inte passar in. När flera rekvisit ansågs tillämpliga föll det som rörde hedersproblematiken ofta in under ett annat rekvisit medan omständigheter som tillkom till följd av hedersproblematiken föll under brister i omsorgen. Vidare kan konstateras att de flesta flickorna erhåller vård och mot bakgrund av det har jag således funnit att LVU-lagstiftningen är tillräcklig för att tillgodose vårdbehovet för flickor som lever i en hederskontext.

Förord

I och med inlämnandet av denna uppsats är också tre år av studier på juristprogrammet avklarade. De tre åren har gått väldigt fort och från dem tar jag med mig en bred kunskap som jag tror mig komma ha nytta av när jag tar mig an höstens fördjupningskurser.

Jag vill tacka min sambo, familj och mina vänner för stödet i skrivandet av uppsatsen. Jag vill även tacka Karin Carlsson som inspirerade mig till uppsatsens ämnesval, Curt och Lena Dahlgren för värdefull korrekturläsning samt min handledare Niklas Arvidsson.

Katrineholm 2014

Madeleine Andersson

Förkortningar

LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
Prop	Proposition
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Att mörda någon är ofta en sista utväg för att återupprätta en förlorad heder.¹ Fadime Sahindal mördades av sin far den 21 januari 2002 för att hon, dels genom att vara tillsammans med en man som inte valts ut av familjen, dels genom att vända sig till massmedia och berätta om sin situation, vanhedrat familjen. Två månader innan hon mördades av sin far var Fadime Sahindal inbjuden till riksdagen där hon i ett tal berättade om sitt uppbrott från familjen. Hon talade också, och inte minst, om svårigheter med att som flicka växa upp i Sverige med en annan kulturell bakgrund. Fadime Sahindal avslutade sitt tal såhär:

”[...] Jag har valt att berätta min historia här för er i dag i förhoppning om att det kan hjälpa andra invandrantjejer, så att inte fler behöver gå igenom det jag har fått göra. Om alla drar sitt strå till stacken behöver sånt här inte upprepas. Oavsett vilken kulturell bakgrund man har bör det vara en självklarhet för varje ung kvinna att både få ha sin familj och det liv man önskar sig.

Men tyvärr är det ingen självklarhet för många tjejer. Och jag hoppas att ni inte vänder dem ryggen, att ni inte blundar för dem. [...]”²

Statistik visar att det problem som Fadime Sahindal talade om är utbrett. En undersökning gjord av Ungdomsstyrelsen³ 2009 visade att det i Sverige levde ca 70 000 unga personer med en rädsla för att inte själva få välja framtida äktenskapspartner.⁴ En sådan begränsning i en ung människas liv indikerar att det finns en hedersproblematik i bakgrunden.⁵ Med anledning av de hedersrelaterade problem som

¹ Schlytter, 2004, s. 24.

² <http://www.aftonbladet.se/debatt/article10257453.ab>, hämtad 2014-04-28.

³ En statlig myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar, <http://www.mucof.se/myndigheten-ungdoms-och-civilsamhalletsfragor>.

⁴ Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5, s. 323.

⁵ Socialstyrelsen, 2013, s. 20.

statistiken visar på kommer uppsatsen att fokusera på hur domstolarna bedömer hedersproblematiken i frågor rörande Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka om hedersrelaterad problematik kan likställas med brister i omsorgen enligt LVU och på det sättet vara vårdgrundande. Vidare syftar uppsatsen till att utreda om lagstiftningen är ändamålsenligt utformad för att hantera hedersproblematik, givet dess övergripande syfte att omhänderta barn och ungdomar som är i behov av vård.⁶

För att uppnå syftena används följande frågeställningar:

1. Kan hedersproblematik vara att likställa med *brister i omsorgen* och därmed grunda ett vårdbehov enligt 2 § LVU?
2. Krävs förändringar i lagstiftningen för att effektivt kunna tillgodose skyddet för barn och unga som lever i hederskontexter?

1.3 Avgränsning

Hedersproblematiken drabbar framförallt flickor och kvinnor men även pojkar och män är drabbade. Denna uppsats fokuserar, på grund av utrymmesbegränsningar, endast på den problematiken som gäller flickor och kvinnor.

Av samma anledning har också en tidsmässig avgränsning gjorts genom att uppsatsen fokuserar på domar meddelade mellan åren 2012-2014.

Jag har vidare avgränsat mig genom att endast fokusera på mål där flickorna är i åldrarna 13-18 år. Detta åldersspann är relevant eftersom

⁶ Prop. 1989/90:28 s. 38.

det är främst i dessa åldrar som flickor börjar utsättas för hedersproblematik.⁷

1.4 Metoder och material

I uppsatsen används rättsdogmatisk metod. Rättsdogmatisk metod innebär att fastställande av gällande rätt sker med hjälp av att studera rättskällevärdet. Rättskällevärdet i sin tur pekar ut de källor och de begrepp som ska, bör och får användas. Rättskällevärdet består av lagtext, förarbeten, praxis och doktrin.⁸

Vidare används en kvantitativ empirisk metod vilken innebär ett studerande av verkligheten. Ett studerande av verkligheten sker, i denna uppsats, genom ett granskande av ett större antal underrättsavgöranden som således leder till kvantitet. Den empiriska metoden är delvis avsedd för ett sådant arbetssätt.⁹

Urvalet av de domar som ligger till grund för uppsatsen gjordes med hjälp av databasen Infotorg, där sökorden *heder* i kombination med *brister i omsorgen* användes. Anledningen till att dessa sökord användes var för att få en begränsning i antalet domar samt att få tillgång till det material som var mest aktuellt för detta ämne. Användandet av begreppet *brister i omsorgen* ledde till sökresultat innehållande domar grundade på 2 § LVU. Således sorterades domar endast baserade på 3 § LVU bort. En svaghet med mitt val av sökordet *heder* kan vara att det finns flera domar som behandlar just hedersrelaterad problematik men att begreppet *heder* inte uttrycks i dessa och att de i sådant fall hamnat utanför min sökning. Jag är medveten om det men det var heller inte min avsikt att göra en uttömmande studie på området utan snarare att få en indikation på hur domstolarna behandlar hedersproblematiken.

⁷ Grutzky, Åberg, 2013, s. 28.

⁸ Sandgren, 2007, s. 36.

⁹ Sandgren, del I s. 734, del II s. 1046.

Tre utav de förvaltningsrättsliga avgörandena som finns med i uppsatsen har inte delgivits föräldrarna varför dessa inte är lagakraftvunna och således kan komma att ändras.¹⁰ Det är även ett kammarrättsavgörande som är överklagat till Högsta förvaltningsdomstolen.¹¹

Det material som använts är böcker skrivna av forskare på området hedersproblematik samt material från olika myndigheter. Andra hjälpmedel har varit lagtext, förarbeten och doktrin.

Perspektivet som anlagts på uppsatsen är kritiskt. Det används med anledning av att uppsatsen syftar till att granska domstolarnas bedömningar i en mängd mål samt för att möjliggöra en friare analys av resultatet.

1.5 Forskningsläge

Hedersproblematiken är ett relativt nytt forskningsområde. Svensk forskning på området var fram till 2000-talet i det närmaste obefintlig. Den första nordiska forskningen stod socialantropologen Unni Wikan för i början av 2000-talet.

På Stockholms universitet bedrivs för tillfället forskningsprojektet *Hedersrelaterade frihets- och fridsbrott mot barn*. Det projektet kommer dock att presenteras först i slutet av år 2014.

Vidare finns det en pågående utredning från regeringen på området men den kommer i sin helhet att presenteras först i mitten av oktober 2014. Utredningen handlar om placering utanför det egna hemmet. Den kommer också att beröra om särskilda åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en god och säker vård för barn och unga som på grund av

¹⁰ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål 3605-13, Förvaltningsrätten i Göteborg, mål 2618-13, Förvaltningsrätten i Linköping, mål 2388-13.

¹¹ Kammarrätten i Sundsvall, mål 281-14.

hedersrelaterat våld och förtryck bereds vård enligt 2 § LVU.¹² I dagsläget finns ett delbetänkande¹³ men där behandlas inte ovanstående område.

1.6 Disposition

För att ge läsaren en förståelse av det för uppsatsen centrala begreppet *heder*, börjar kapitel två med en definition av detta begrepp. Därefter följer ett kapitel som förklarar vad LVU innebär samt en närmare beskrivning av rekvisitet *brister i omsorgen*.

Nästa kapitel i uppsatsen består av en redovisning av domar som ligger till grund för att besvara uppsatsens frågeställningar. En dom kommer att presenteras utförligare medan det ur resterande arton domar kommer att plockas det mest centrala. Uppsatsen kommer sedan att avslutas med ett kapitel för analys och sammanställning av det resultat som kan dras av de domar som presenterats.

¹² Kommittédirektiv 2012:79.

¹³ SOU 2014:03.

2 Hedersproblematik

2.1 Inledning

Heder är ett komplicerat och svårdefinierat begrepp. Heder kan beskrivas som flytande. Med detta förstås att det inte finns någon egentlig fast definition av begreppet. Istället kan det ha olika betydelser inom olika grupper och olika faktorer kan påverka hedern i den ena eller andra riktningen.¹⁴

Nationalencyklopedin ger följande definition av begreppet heder:

1. "anseende grundat på erkänt goda karaktärsegenskaper [...]"¹⁵
2. "erkännande av (bibehållet eller förbättrat) anseende [...]"¹⁶

Denna definition säger egentligen inte så mycket om begreppet när det inte ges i det sammanhang som här är aktuellt. Nedan följer en definition av begreppet i sitt sammanhang.

2.2 Definition av begreppet heder

En juridisk och enhetlig definition av begreppet heder saknas.

Unni Wikan, professor i socialantropologi vid Oslo universitet skriver att heder är något som ofta är förknippat med positiva tankar såsom att en person gjort något ädelt eller hjältemodigt.¹⁷ Dock finns det ingen heder i hederskulturen, menar Eduardo Grutzky, en av Sveriges ledande experter på frågor om hederskultur och Lars Åberg, en av Sveriges mest erfarna journalist i integrationsfrågor. Vidare menar de att heder inte är

¹⁴http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck/, hämtad 2014-03-31.

¹⁵ Cit: Nationalencyklopedin http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/sve/heder?i_h_word=heder, hämtad 2014-03-31.

¹⁶ Cit: Nationalencyklopedin http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/sve/heder?i_h_word=heder, hämtad 2014-03-31.

¹⁷ Wikan, 2004, s. 57.

ett begrepp som egentligen passar när beskrivning av kriminalitet och övergrepp sker.¹⁸

Wikan skriver att män har heder medan kvinnor endast har skam. Det är alltså ett könsrelaterat begrepp som bara kan tillkomma män. Har mannen heder har denne rätt till respekt och rätt att bli behandlad som jämbördig i förhållande till övriga män av heder.¹⁹ Trots detta så är det kvinnorna som bär hedern. Detta förklaras med att det är kvinnans beteende som styr huruvida mannens heder kan behållas intakt eller inte. Heder är tätt sammanbundet med sexualitet då det ofta handlar om kvinnors ärbarhet, kyskhet och dygd.²⁰ Familjens rykte och anseende är beroende av flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende.²¹

I svenskan har vi bara ett uttryck för heder men på turkiska, persiska och en rad andra språk finns det två olika ord för heder som innebär en viktig nyansskillnad. *Namus* (turkiska, persiska) är en av dessa och den hänförs till kvinnans ärbarhet.²² Förloras *namus*, förloras all heder och återfås endast genom återupprättelse.²³ *Shirif* handlar om hederskvaliteter, såsom tapperhet och gästfrihet.²⁴ Den kan jämföras med rang, prestige eller anseende.²⁵ Eftersom båda dessa ord översätts till ett och samma ord i svenskan är det lätt att förstå att problem kan uppstå.²⁶

Om *namus* förloras talas det om "ingen heder". I Sverige skulle det översättas till vanheder. Alltså är heder och vanheder varandras motsatser.²⁷

¹⁸ Grutzky och Åberg, 2013, s. 27.

¹⁹ Wikan, 2004, s. 66.

²⁰ Wikan, 2009, s. 9.

²¹ Regeringens skrivelse 2007/08:39, s. 12.

²² Wikan, 2004, s. 67.

²³ Wikan, 2009, s. 12.

²⁴ Wikan, 2004, s. 67.

²⁵ Wikan, 2009, s. 12.

²⁶ Wikan, 2004, s. 67.

²⁷ Wikan, 2009, s. 12.

Wikan menar att det är viktigt att vanheder blir ett etablerat begrepp för förståelsen av hederskodex. Hederskodex är oskrivna regler som anger vad som tillför heder och vad som inte tillför heder. Dessa regler är klara och tydliga och är det någon som bryter mot dem förloras personens heder.²⁸ Om det är en kvinna som bryter mot reglerna är det alltså mannen eller oftast hela familjen eller släkten som förlorar hedern.²⁹ Wikan beskriver hederskodexen som "grundvärderingar".³⁰

En hederskodex är svår att förena med ett västerländskt samhälles tankar och värderingar.³¹ Detta leder till att flickor som kommer från en hederskultur väldigt ofta tvingas leva med en fot i vardera "värld", för att dels passa in i sin egen familjs värderingar, dels passa in i det nya samhällets värderingar.

I en hederskultur är det kollektivet som är det viktiga, inte individen. Kollektivet sätts alltid framför individen.³²

2.3 Flickor i hedersproblematiken

I en släkt som lever under en hederskodex är det mannen som är den dominerande normen. Kvinnor och flickor ses inte som en egen självständig individ utan snarare som en ägodel.³³ Familjens heder är direkt knuten till flickans sexualitet. Därför är det viktigt att kontrollera kvinnan och framförallt hennes sexualitet. Kontrollerandet har sin grund i att det är viktigt att kvinnan är oskuld fram till och med ingåendet av äktenskap. En kvinna som inte är oskuld vid äktenskapets ingående

²⁸ Wikan, 2004, s. 65.

²⁹ Wikan, 2009, s. 13.

³⁰ Wikan, 2004, s. 65.

³¹ Åklagarmyndigheten, 2006, s. 19.

³² Grutzky, Åberg, 2013 s. 30.

³³ Åklagarmyndigheten, 2006, s. 16.

vanhedrar sin familj och/eller släkt. För att undvika detta i största möjliga mån är det vanligt att flickan gifts bort redan i unga år.³⁴

För att hedern i övrigt ska behållas intakt krävs kontroll över flickan. Kontrollen som familjen vill ha över flickan kan handla om vardagliga saker såsom klädval och socialt umgänge men också om valet av framtida partner och utbildning. När en flicka bryter mot hederskodexen kan det i värsta fall leda till hot om våld, fysiskt eller psykiskt våld och som sista utväg dödligt våld.³⁵

Det är viktigt att familjens rykte är gott. Dock smutsas ryktet lätt ner. Det kan räcka med att flickan ses tala med en man som inte tillhör familjen. Oavsett om det finns grund för ryktena som uppkommer skuldbeläggs flickan för dem och detta oavsett om flickan själv har kunnat styra över den uppkomna situationen. En flicka som blivit våldtagen kan skuldbeläggas för att hon inte anses ren efter en sådan händelse.³⁶

När kvinnan lever i ett västerländskt land som Sverige är risken större att hon bryter mot familjens krav och regler. Om kvinnan inte lever upp till de krav som ställs på henne finns det risk att hon kan komma att straffas för det. Bestraffningen kan utmynna i ett förskjutande av henne, att hon skickas tillbaka till familjens hemland, misshandel och i värsta fall döden.³⁷

Det är vanligt att flickor som lever i en hederskulturell tillvaro återtar de uppgifter som de lämnat i t.ex. en polisanmälan eller till socialnämnden när de sökt hjälp och skydd. Anledningen till det är för att påfrestningarna blir väldigt påtagliga när flickan ska ta ansvar för sitt

³⁴ Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5, s.20.

³⁵ Regeringens skrivelse 2007/08:39 s. 12.

³⁶ Åklagarmyndigheten, 2006, s. 17.

³⁷ Schlytter, 2004, s. 25.

eget liv för första gången utan det kollektiva stöd som familjen ändå inneburit för henne.³⁸

Länsstyrelsen³⁹ har räknat upp en rad faktorer som indikerar på att det föreligger hedersproblematik. Några av dessa är att:

- Flickan måste ljuga om pojkvän/flickvän, vilka hon umgås med, fritidsaktiviteter etc
- Flickan begränsas i sitt privatliv, kontroll sker av mobiltelefon, dagbok och kläder
- Flickan utsätts för någon form av bevakning
- Flickan kan riskera att bli bortgift
- Flickan har stort ansvar för hemmet och/eller yngre syskon⁴⁰

³⁸ Åklagarmyndigheten, 2006, s. 20.

³⁹ Länsstyrelsen i Östergötland har sedan 2003 haft regeringens uppdrag att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck.

⁴⁰ Länsstyrelsen i Östergötland, 2008, s. 16, hämtad 2014-05-07
<http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/publicerade-publikationer/2008/om-vald-i-hederns-namn-2013.pdf>.

3 LVU

3.1 Inledning

I detta kapitel presenteras en närmare beskrivning regleringen LVU. Vidare kommer en djupare beskrivning av rekvisitet *brister i omsorgen* att presenteras med anledning av att fokus riktas mot just det rekvisitet.

3.2 LVU i vid mening

LVU är en skyddslagstiftning för den unge med syfte att bereda den unge vård när samtycke till detsamma inte föreligger.⁴¹ En förutsättning för LVU är alltså att vård inte kan ges på frivillig väg. Det kan vara så att vårdnadshavaren, och den unge om denne fyllt 15 år, inte ger sitt samtycke till vård eller att samtycket inte kan tas på allvar. Föreligger trovärdigt samtycke till vård ska vården istället beredas enligt SoL. Huvudregeln är att vård ska ges på frivillig väg så långt som är möjligt.⁴²

Vid bedömningen om den unge ska beredas vård enligt LVU måste alltid barnets bästa beaktas, 1 § 5st LVU. Det innebär att om barnets bästa står emot ett annat intresse är det alltid barnets bästa som i första hand ska beaktas.⁴³

För att vård av barn och unga ska kunna aktualiseras krävs att det finns lagligt stöd för det.⁴⁴ Vidare krävs att det föreligger något missförhållande i barnets närhet.

I LVU regleras missförhållandena i 2 och 3 §§. 2 § brukar betecknas "miljöfallen". Där handlar det om att det är vårdnadshavarna som på något sätt brister i sin omvårdnad av barnet t.ex. genom psykisk eller

⁴¹ Prop 1989/90:28 s. 38.

⁴² Mattsson, 2010, s. 88.

⁴³ Prop 2002/03:53 s. 105.

⁴⁴ Mattsson, 2010, s. 87.

fysisk misshandel. 3 § brukar betecknas som "beteendefallen" och där är det den unges egna beteende som utgör grunden för omhändertagandet. I dessa fall ska vård beredas om barnet t.ex. har en missbrukarproblematik eller på annat sätt utsätter eller riskerar att utsätta sin hälsa eller utveckling för skada.⁴⁵

Vårdbehov grundat på 2 § ska upphöra senast den dag den unge fyller 18 år, 21 § 2 st LVU. Ett vårdbehov grundat på 3 § ska upphöra senast den dag den unge fyller 21 år, 21 § 3 st.

Socialnämnden har möjlighet till omedelbart omhändertagande av den unge om situationen är så akut att barnets bästa riskeras om rättens avgörande inväntas och det är sannolikt att vård enligt aktuell lag är motiverad.⁴⁶ Detta regleras i 6 § LVU. När ett omedelbart omhändertagande skett måste beslutet underställas rättens prövning inom en vecka, 7 § LVU.

När den unge vårdas enligt LVU är det socialnämnden som beslutar hur vårdnaden om den unge ska se ut samt var den unge ska bo, 11 § LVU. Vårdsnadshavarens möjlighet till umgänge med den unge kan begränsas av socialnämnden om det skulle behövas men tanken är ändå att tillgodose den unges behov av umgänge med sina föräldrar så långt som möjligt. Vidare finns möjlighet för socialnämnden att hålla den unges vistelseort hemlig om situationen är så allvarlig att det kan anses proportionerligt.⁴⁷

Det är ett stort ingripande att tvångsomhänderta någon. För att ett omhändertagande ska kunna aktualiseras krävs därför att det finns en stark indikation på att något är felaktigt. Det är inte tillräckligt med att det finns en ringa risk för skada utan omhändertagandet måste grundas

⁴⁵ Mattsson, 2010, s. 87-88.

⁴⁶ Mattsson, 2010, s. 87.

⁴⁷ Mattsson, 2010, s. 89.

på sakliga omständigheter som antas medföra påtaglig risk för den unges hälsa och utveckling.⁴⁸ Dock är det viktigt att komma ihåg att LVU är en skyddslagstiftning för barn och unga varför beviskravet inte kan ställas lika högt som i ett brottmål.⁴⁹

Anna Kaldal, docent i processrätt vid Stockholms universitet, kan se vissa brister med lagstiftningen då den inte är anpassad för nyidentifierade problem, t.ex. hedersproblematiken. Hon menar att det kan vara svårt att tillämpa LVU-lagstiftningen på problem som skiljer sig från den traditionella problematiken, t.ex. en problematik bestående av missbruk. Ett annat problem hon belyser är svårigheten med att upptäcka familjer som lever i en sådan problematik eftersom det i övrigt kan röra sig om en familj som lever under fullt fungerande förhållanden.⁵⁰ Som en följd av detta menar Kaldal att lagstiftningen bör moderniseras för att svara mot den nya problematiken.⁵¹

3.3 Rekvisitet *brister i omsorgen* – 2 § LVU

Som ovan beskrivits handlar 2 § LVU om de så kallade "miljöfallen". Här presenteras lagregleringen i sin helhet:

"Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas".⁵²

Med anledning av att fokus i uppsatsen riktas mot rekvisitet *brister i omsorgen* redogörs här närmare för begreppet.

⁴⁸ Prop 1989/90:28 s. 63.

⁴⁹ Finns uttryckt i Högsta förvaltningsdomstolens mål 4216-10, s 3.

⁵⁰ Cato, Knutson, Advokaten, 2014, s. 33. Anna Kaldal har i artikeln gjort refererade uttalanden.

⁵¹ Cato, Knutsson, Advokaten, 2014, s. 36. Anna Kaldal har i artikeln gjort refererade uttalanden.

⁵² 2 § LVU.

Under detta rekvisit hamnar sådana situationer då barn och unga utsätts för vanvård. Det kan vara så att de allvarligt missköts vad gäller kläder, mat och hygien. Det kan även vara så att vårdnadshavarna inte tillser att den unge får den vård som påkallas. Ett exempel som tas upp i propositionen är att barnet av föräldrarna förvägras en behövlig blodtransfusion.⁵³

Vidare föreligger brister i omsorgen om vårdnadshavaren på grund av missbruk eller psykisk sjukdom inte kan tillse att barnet får tillräcklig känslomässig omsorg och stimulans. Svåra konflikter mellan vårdnadshavarna som leder till att barnet tar skada faller också under aktuellt rekvisit. Även fall då föräldrarna låter barnet vara i en för barnet skadlig miljö eller överlåter ansvaret på barnet på annan person som inte kan tillgodose barnets behov av en trygg uppväxt faller in under detta rekvisit.⁵⁴

Det är inte tillräckligt att föräldrarna har problem för att ett omhändertagande ska aktualiseras. Det krävs att föräldrarnas problem medför allvarliga olägenheter för barnet för att ett omhändertagande ska kunna aktualiseras.⁵⁵

Gränsdragningen mellan brister i omsorgen och psykisk misshandel är ofta vag.⁵⁶

⁵³ Prop 1989/90:28 s. 107.

⁵⁴ Prop 1989/90:28 s. 108.

⁵⁵ Prop 1989/90:28 s. 108.

⁵⁶ Flodström Nilsson, 2004, s. 27.

4 Praxis

4.1 Inledning

I detta kapitel presenteras domar från förvaltningsrätten och kammarrätten. Domarna behandlar hedersproblematiken i förhållande till 2 § LVU. Min avsikt är att undersöka huruvida domstolarna beviljar vård i enlighet med 2 § och dess rekvisit brister i omsorgen. För att möjliggöra det kommer nitton domar att presenteras.

Domarna har delats in i följande kategorier: omständigheterna i målet var att likställa med brister i omsorgen, andra rekvisit i kombination med brister i omsorgen, mål där LVU ej beviljats samt mål där brister i omsorgen ej förelåg.

Jag har valt att presentera en av domarna på ett mer utförligt sätt. I den domen har domstolen funnit att endast rekvisitet brister i omsorgen var aktuellt. Anledningen till att jag valt att göra så är för att ge en djupare förståelse för domstolens resonemang. Resterande domar kommer att redogöras för på ett mer kortfattat sätt.

4.2 Brister i omsorgen

I målen som behandlas under denna rubrik har domstolarna kommit fram till att de förhållanden som flickorna berättade om var att likställa med brister i omsorgen.

4.2.1 Sammanfattad dom

I mål 695-14 uppgav, den snart 14-åriga, flickan inledningsvis för socialnämnden att hon var mycket hårt hållen av sina föräldrar, att hon inte fick lämna hemmet på egen hand eller välja sina kamrater. Hon fick inte delta i någon fritidsaktivitet och inte ha någon kontakt med pojkar. Flickan berättade även om att hon utsattes för hot och fysisk misshandel

av sina föräldrar. Vidare har föräldrarna sagt att de, när hon blir 18 år, kommer att välja ut män till henne och av dessa får hon sedan välja sin make. Dagen innan förhandlingen återtog flickan delar av sin berättelse och menade att hon överdrivit. Dock fann förvaltningsrätten det vara vanligt att återtagande av uppgifter sker i förhållanden där hedersproblematik föreligger. Vidare fanns uppgifter om att flickan pratade med sin pappa i telefonen och att socialsekreterare då hörde att han uppmanade henne att återta sin berättelse samt sa att det fanns folk som letade efter henne.

Föräldrarna motsatte sig samtliga uppgifter som framkom.

Förvaltningsrätten fann att flickans inledande berättelse var trovärdig och beviljade vård på grunderna fysisk och psykisk misshandel, brister i omsorgen samt även annat förhållande i hemmet.

Kammarrätten konstaterade i sin bedömning att det fanns indikationer som tydde på att hemförhållandena var bra då flickan hade goda resultat i skolan samt att familjen aldrig tidigare varit föremål för socialtjänsten. Dock ansåg kammarrätten andra uppgifter väga tyngre, såsom att flickan endast fått umgås med en flicka som har samma kulturella bakgrund och att mammans berättelse styrkte dessa uppgifter. Hon fick heller inte delta i simundervisningen vilket lett till att hon inte var simkunnig. Trots att flickan tog tillbaka sina uppgifter ville hon stanna i familjehemmet, endast prata med sina föräldrar på telefon och hon ville att vistelseadressen fortsatt skulle hållas hemlig. Mot bakgrund av dessa uppgifter fann kammarrätten att det var utrett att flickan utsattes för mer långtgående kontroll än vad som ansågs vara normalt för hennes ålder. Detta ansåg kammarrätten vara att likställa med brister i omsorgen.

I målet var dock en domare och en nämndeman skiljaktiga och menade att de konflikter och inskränkningar som flickan berättade om inte nådde upp till de krav som lagstiftningen ställde.⁵⁷

4.2.2 Redovisning av övriga domar

Domstolarna kom i ett mål fram till att bristande omsorg förelåg med anledning av att det var visat att flickan levde i en hederskultur och att mamman inte kunde skydda flickan från detta.⁵⁸ I ett annat mål fann förvaltningsrätten att brister i omsorgen förelåg med anledning av att det var visat att flickan utsatts för stark social kontroll, då hon b.l.a. tvingats sluta med handbollen och att hon kände sig övervakad av sina föräldrar, samt att det i övrigt var visat att det förelåg allvarliga relationsstörningar mellan flickan och föräldrarna.⁵⁹ I båda dessa mål förekom uppgifter om bortgifte.

I ett mål gällande ett syskonpar fann förvaltningsrätten att brister i omsorgen förelåg med anledning av den utredning som lagts till grund för socialnämndens ansökan om vård. Där framgick bl.a. att flickorna inte fick göra saker som drog skam över familjens heder och att hederstänkandet var väldigt viktigt i familjen. De begränsades i sin frihet på så sätt att de inte fick gå hem själva efter skolan eller umgås med killar. Den äldsta av dem tvingades också att sluta med fotbollen och några andra fritidsaktiviteter tilläts de inte ha.⁶⁰

I kategorins sista mål fann domstolarna att brister i omsorgen förelåg mot bakgrund av vad utredningen i målet visade på. Av utredningen framkom att flickan inte kunde simma och att hennes mamma inte tillät henne delta i sådan undervisning. Det fanns även uppgifter om att flickan var starkt kontrollerad och att hon inte tilläts ha killkompisar eller

⁵⁷ Kammarrätten i Göteborg, mål 695-14.

⁵⁸ Kammarrätten i Sundsvall, mål 2924-13.

⁵⁹ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål 2618-13.

⁶⁰ Förvaltningsrätten i Malmö, mål 614-13.

pojkvän. Det framkom även att familjen levde i en stark patriarkal struktur där pappans ord vägde tyngst.⁶¹

4.2.3 Egna reflektioner

Den gemensamma nämnaren för tre av dessa domar var att flickorna riskerade att giftas bort mot sin vilja.

En annan gemensam nämnare för samtliga domar i kategorin var att flickorna var starkt socialt begränsade. Ett exempel är att systrarna i ett mål inte fick lämna hemmet ensamma.⁶²

De omständigheter som domstolarna ansåg vara brister i omsorgen var sådana att de går att likställa med de omständigheter som Länsstyrelsen menar indikerar på hedersproblematik.⁶³ Exempelvis framgår det av en av domarna att flickan inte tilläts delta i skolans simundervisning.⁶⁴

4.3 Brister i omsorgen i kombination med annan grund

I de nio domar som placerats i denna kategori har domstolarna funnit att grunderna för LVU varit brister i omsorgen i kombination med något eller några andra rekvisit i 2 § LVU.

4.3.1 Redovisning av domarna

I tre av dessa domar ansåg domstolarna att grund för LVU förelåg i enlighet med rekvisiten brister i omsorgen och psykisk misshandel. I det ena målet ansågs brister i omsorgen föreligga mot bakgrund av att föräldrarna inte gav flickan det stöd och skydd hon behövde samt psykisk misshandel då de utsatte henne för hot, kränkningar och förnekelse. En av de omständigheter som föranledde denna bedömning

⁶¹ Kammarrätten i Göteborg, mål 3243-12.

⁶² Förvaltningsrätten i Malmö, mål 614-13.

⁶³ Se avsnitt 2.3.

⁶⁴ Kammarrätten i Göteborg, mål 3243-12.

var att flickan uppgav att hon hade utsatts för sexuella övergrepp av en släkting och att hennes pappa och bror förnekade det och försökte förmå henne att återta polisanmälan, då en polisanmälan skulle medföra att familjens heder förstördes och att hon skulle skämma ut familjen.⁶⁵ I det andra målet fann domstolarna att vård skulle beredas enligt de rekvisiten med anledning av den förföljelse som flickan utsattes för av sin pappa, de hot hon utsattes för av sina föräldrar samt att föräldrarna brast i omsorgen på grund av sin oförmåga att uppmärksamma flickans mående och situation i övrigt.⁶⁶ I det tredje målet fann domstolarna att pappan brast i omsorgen genom att placera sin dotter hos hennes styvmor, en miljö som var skadlig för henne. Vidare utsatte han henne för psykisk misshandel då han ignorerade henne samt slängde ut henne från sin lägenhet efter att de bråkade om huruvida hon fick tala med sin pojkvän eller inte.⁶⁷

I ett mål kom domstolarna fram till att LVU skulle beredas på grund av brister i omsorgen samt fysisk och psykisk misshandel. Flickan berättade om att hon sedan tidigare var begränsad i sin frihet men att det eskalerade när det avslöjades att hon hade pojkvän. Hon utsattes för kontroll i såväl skola som hemma av sina föräldrar samt bröder och hon var även förbjuden att gå ut. Hon utsattes även för våld och hemmiljön beskrevs som våldsamt där slag och örfilar normaliserats. Någon närmare indelning angående vilken omständighet som är hänförlig till vilket rekvisit gör inte domstolen.⁶⁸

Domstolen fann att ett syskonpars uppgifter om fysisk och psykisk misshandel var riktiga. Den psykiska misshandeln bestod av hot om att skickas tillbaka till hemlandet. Brister i omsorgen förelåg också då mamman inte skyddade flickorna mot det hot och våld de utsattes för av

⁶⁵ Förvaltningsrätten i Karlstad, mål 4456-12.

⁶⁶ Kammarrätten i Stockholm, mål 1930-13.

⁶⁷ Kammarrätten i Jönköping, mål 261-13.

⁶⁸ Förvaltningsrätten i Uppsala, mål 3605-13.

bröderna men även av modern själv samt att hon hindrade flickorna från att delta i olika skolaktiviteter. Vidare förelåg ett annat förhållande i hemmet då flickorna utsattes för våld och hot av personer som inte var boende i hemmet.⁶⁹

I ett mål fann domstolarna att flickans uppgifter om fysisk misshandel i hemmet var tillförlitliga genom att de bl.a. stöddes av broderns tidigare lämnade uppgifter. Vidare fann domstolarna att föräldrarna brast i omsorgen om henne då de förnekade att hon skulle vara hotad till livet av släktingar utomlands.⁷⁰

Domstolen fann i aktuellt mål att de uppgifter som inledningsvis lämnades av flickan, vilka sedermera återtogs, var sådana att grund för LVU var uppfylld. Domstolen ansåg att det var visat att fysisk och psykisk misshandel förekom samt att brister i omsorgen förelåg med hänsyn till den otrygga hemmiljö hon levde i. Det giftermål hon riskerade att utsättas för var att se som annat förhållande i hemmet.⁷¹

Domstolen konstaterade i detta mål att de uppgifter flickan lämnade var sådana att det kunde konstateras att hon levde under ett hedersförtryck och att hennes föräldrar således brast i omsorgen. Med anledning av andra uppgifter som framkom i målet fann förvaltningsrätten att flickan även omhändertogs på grunden annat förhållande i hemmet.⁷²

I det sista målet i denna kategori fann domstolen att vård skulle beredas enligt 2 och 3 §§ LVU. Vårdbehovet enligt 2 § grundades på att föräldrarna brast i sin omsorgsförmåga genom att skuldbelägga dottern för problemen som fanns inom familjen. Förvaltningsrätten konstaterade att uppgifterna om att familjen upplevde att flickan genom sitt beteende

⁶⁹ Kammarrätten i Stockholm, mål 8569-12.

⁷⁰ Kammarrätten i Jönköping, mål 2364-13.

⁷¹ Kammarrätten i Sundsvall, mål 281-14.

⁷² Förvaltningsrätten i Linköping, mål 6542-13.

skämde ut familjen stämde och att detta var ett kännetecken för hedersproblematik.⁷³

4.3.2 Egna reflektioner

I ett av målen uttalar förvaltningsrätten att flickan var utsatt för hedersförtryck och att det var att likställa med brister i omsorgen.⁷⁴ I flera av de övriga målen var dock omständigheterna som ansågs vara brister i omsorgen inte hänförliga till hedersproblematiken.

I de målen där domstolen ansåg att psykisk misshandel och brister i omsorgen förelåg är det svårt att direkt utröna vilket rekvisit som är hänförligt till vilken omständighet. En anledning till detta kan vara att brister i omsorgen och psykisk misshandel ligger väldigt nära varandra.⁷⁵

4.4 Mål där LVU inte beviljats

I fyra av de mål som användes i uppsatsen fann domstolarna att tillräckliga skäl för beviljande av vård enligt LVU inte förelåg.

4.4.1 Redovisning av domarna

I samtliga domar i denna kategori har flickorna återtagit sina berättelser.

Uppgifterna som flickorna inledningsvis lämnade i två olika mål tydde på att de levde i en hederskultur. Domstolarna fann dock inte tillräckligt stöd för att flickorna levde i sådan kultur eller att andra missförhållanden förelåg. Eftersom flickorna även återtog sina uppgifter kunde de inte beredas vård.⁷⁶

I ett tredje mål fanns utredning som visade att flickan riskerade att utsättas för allvarligt hedersrelaterat våld. Hon lämnade även

⁷³ Förvaltningsrätten i Linköping, mål 2388-13.

⁷⁴ Förvaltningsrätten i Linköping, mål 6542-13.

⁷⁵ Se avsnitt 3.3.

⁷⁶ Kammarrätten i Göteborg, mål 6389-13 och Förvaltningsrätten i Luleå, mål 2662-13.

inledningsvis bl.a. uppgifter om att hon var hårt kontrollerad och utsatt för verbala kränkningar. Föräldrarna motsatte sig de uppgifter som flickan lämnat, uppgifter som flickan sedermera återtog med motiveringen att andra påverkat henne att lämna sådana uppgifter. Förvaltningsrätten fann, vid en sammantagen bedömning, att det inte framkommit sådana brister i flickans hemförhållanden att vård kunde beredas.⁷⁷

I ett fjärde mål hade ett syskonpar begränsats i användningen av sociala medier samt att de begränsades i umgänget med sina kompisar. Vidare framgick att den äldsta av dem tidigare varit jourplacerad då hon sökte hjälp hos socialtjänsten eftersom föräldrarna tänkte gifta bort henne. Nu hade det återigen varit aktuellt med giftermål för den äldre av systrarna och för den yngre av dem hade en blivande make utsetts. Föräldrarna motsatte sig döttrarnas uppgifter och menade att de begränsningar flickorna uppgivit endast handlade om föräldrarnas oro och önskan att barnen inte träffade olämpliga personer på nätet. Dock medgav föräldrarna att de föreslagit en pojkvän till den äldsta dottern och diskuterade förlovnings och giftermål men sedan backade när flickan uppgav att hon inte ville.

Förvaltningsrätten fann att vård skulle beredas flickorna. När domen sedan överklagades till kammarrätten hade flickorna valt att frivilligt flytta hem samt att delar av de lämnade uppgifterna återtagits, varför vård inte beviljades dem.⁷⁸

4.4.2 Egna reflektioner

Det gemensamma för dessa domar synes vara att flickorna återtagit sina berättelser och med anledning av att socialnämndens ansökan i stort grundades på flickornas berättelse kunde domstolen inte bevilja vård.

⁷⁷ Förvaltningsrätten i Malmö, mål 5754-13.

⁷⁸ Kammarrätten i Göteborg, mål 3358-12.

4.5 LVU på annan grund än brister i omsorgen

I ett av de mål som finns med som underlag för undersökningen fann domstolen att brister i omsorgen inte alls förelåg utan att de omständigheter som framkom i målet var att likställa med fysisk och psykisk misshandel.

4.5.1 Redovisning av domen

Flickan uppgav att hon under hela sin uppväxt varit utsatt för våld, kontroll och annan kränkande behandling av sin pappa. Hon uppgav att hon var övertygad om att hennes pappa skulle komma att döda henne. Mamman hade försökt att gå emellan när pappan utsatt flickan för våld men inte haft den fysiska förmågan. Dock har mamman uppmanat flickan att hålla sig till de traditioner som familjen levt under. Anledningen till den senaste misshandeln var att pappan såg flickan gå bredvid en pojke. Föräldrarna motsatte sig de uppgifter som framkom. Dock ansåg domstolarna flickan vara trovärdig och beviljade vård på grunderna fysisk och psykisk misshandel.⁷⁹

4.5.2 Egna reflektioner

Några av de omständigheter som i detta mål framkommit skulle enligt min bedömning kunna vara att likställa med brister i omsorgen utifrån domstolarnas bedömningar i andra mål. I andra mål har en vårdnadshavares oförmåga att skydda sitt barn från våld och hot varit att likställa med brister i omsorgen.⁸⁰ Dock är psykisk misshandel och brister i omsorgen två rekvisit som ligger nära varandra vilket kan vara anledningen till att domstolen valde rekvisitet psykisk misshandel.⁸¹

⁷⁹ Kammarrätten i Jönköping, mål 1067-13.

⁸⁰ Se avsnitt 4.4.1, mål 8569-12.

⁸¹ Se avsnitt 3.3.

5 Analys och slutsats

5.1 Inledning

I detta kapitel kommer en analys och en slutsats av arbetet att presenteras.

5.2 Hedersproblematik och LVU

Slutsatsen av hedersdefinitionen, som framkommit ovan, är att heder är ett komplicerat begrepp. Det är ett begrepp som i sig är svårt att förstå. Men något som kanske är än mer svårt att förstå är varför vissa människor värnar sin heder så starkt att de kan skada sina närmaste för att behålla den intakt. För att överhuvudtaget begripa hur en person kan skada sina anhöriga av den orsaken krävs en viss kunskap om begreppet. Jag anser att en begreppsdefinition skulle ge större förståelse även om det är något som många i ett västerländskt samhälle aldrig kan komma att acceptera. För full förståelse krävs det nog att vara född in i hederskulturen. Jag tänker mig dock att allmänheten lättare skulle kunna relatera till hederskulturen och det kollektiva trycket som ligger på förövarna och offren om heder jämfördes med gruppträck, då gruppträck är något de flesta människor kan relatera till.

Som ovan beskrivits är LVU en skyddslagstiftning vars syfte är att tvångsomhänderta barn och unga när deras hälsa och utveckling riskerar att påverkas på ett negativt sätt. Det krävs många och svåra bedömningar av socialnämnden, de olika ombuden och till sist även av domstolen. Än mer problematisk blir bedömningen när nya problemområden, som hedersproblematiken, uppkommer. Kaldal påpekar att lagstiftningen på området behöver moderniseras för att svara mot dessa nya problemområden.⁸² Jag anser även att ett viktigt steg mot att kunna hantera hedersproblematiken på bästa möjliga sätt är att öka kunskapen

⁸² Se avsnitt 3.2.

kring vad heder är samt att en enhetlig definition av begreppet antas och att det utifrån den definitionen utarbetas en enhetlig plan för hur problematiken ska hanteras av myndigheter och domstolar.

5.3 Praxis

Utifrån ovanstående rättsfallsgenomgång kan konstateras att flickorna i de allra flesta fall bereds vård enligt LVU. I de undersökta fallen har flickorna i ca åttio procent av målen erhållit vård. Omständigheterna i målen är sådana att de är hänförliga till hedersproblematiken. I alla målen, utom i ett, har domstolen funnit att brister i omsorgen förelegat.

5.3.1 Brister i omsorgen

När domstolen funnit att det endast förelegat brister i omsorgen kan konstateras att omständigheterna som domen då grundats på varit att likställa med hedersproblematik. I samtliga fyra domar som hamnade i denna kategori fanns det hot om bortgifte samt att det förelåg en stark social kontroll av flickorna. Det är svårt att spekulera i anledningen till domstolens bedömning. Dock framgår det av de mål, förutom i ett, som placerats under denna kategori att det funnits uppgifter om fysisk misshandel men att dessa uppgifter varit för vaga för att lägga till grund för beviljande av vård. Den tanke som detta väcker hos mig är att dessa uppgifter förstärker anledningen till att vård beviljas och då är brister i omsorgen ett lämpligt rekvisit att använda.

5.3.2 Brister i omsorgen i kombination med annan grund

I mål där två eller flera rekvisit i 2 § LVU varit för handen har domstolarna, i flera fall, ansett att brister i omsorgen inte är direkt hänförliga till hedersproblematiken. Den observation jag har gjort är snarare att domstolen bedömt att de hedersrelaterade problemen fallit under ett annat rekvisit medan problem som uppstår till följd av hedersproblematiken har fallit under brister i omsorgen. Exempelvis har

hot om att skicka tillbaka flickan till hemlandet ansetts vara psykisk misshandel medan mammans oförmåga att skydda flickan från dessa hot ansetts vara brister i omsorgen.⁸³

5.3.3 Mål där LVU inte beviljats

I de fyra mål där LVU inte beviljats är den gemensamma nämnaren att flickorna återtagit sina berättelser. Dock är uppgifterna som inledningsvis lämnades av flickorna sådana att de kan likställas med hedersproblematik. Det har visats att flickor som lever under sådana förhållanden ofta återtar sina berättelser.⁸⁴ Mot bakgrund av den kunskapen kanske ett återtagande istället skulle väcka frågan huruvida allt står rätt till. Emellertid har jag förståelse för att domstolen måste hålla sig till de regleringar som finns på området. För att kunna omhänderta ett barn krävs att sakliga skäl föreligger samt att det antas föreligga en påtaglig risk för barnets hälsa och utveckling.⁸⁵

I ett av målen har föräldrarna till och med vidgått att de försökt att gifta bort sin dotter samt att flickan tidigare varit föremål för socialnämnden på grund av risk för bortgifte. Mot bakgrund av dessa uppgifter anser jag att det är anmärkningsvärt att vård inte beviljades i målet med anledning av att flera utav de faktorer som talade för en hedersproblematik förelåg.⁸⁶

5.3.4 LVU på annan grund än brister i omsorgen

Utifrån det som framkommit i detta mål kan konstateras att bedömningen skiljer sig från övriga mål med anledning av att brister i omsorgen inte alls ansågs föreligga. Jag tycker det är svårt att finna en anledning till varför domstolen inte använt brister i omsorgen eftersom omständigheterna var liknande i andra mål och då har brister i omsorgen

⁸³ Se avsnitt 4.4.1, mål 8569-12.

⁸⁴ Se avsnitt 2.3.

⁸⁵ Se avsnitt 2.3.

⁸⁶ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål 3358-12.

ansetts föreligga. Jag tänker mig dock, precis som ovan, att anledningen är att skillnaden mellan rekvisiten brister i omsorgen och psykisk misshandel är väldigt vag.⁸⁷

5.3.5 Övrigt

Ett annat förhållande som jag under granskningen av domarna uppmärksammat är att domstolarna ibland kommer fram till att samma omständighet ska hänföras till olika rekvisit. Ett exempel på detta är att domstolen i ett flertal fall kommit fram till slutsatsen att brister i omsorgen förelegat mot bakgrund av hot om bortgifte.⁸⁸ I ett annat mål har bedömningen gjorts att hot om bortgifte var att likställa med ett annat förhållande i hemmet.⁸⁹ En bidragande orsak till domstolarnas skilda bedömningar finner jag i att det saknas en enhetlig definition och riktlinjer om hur hedersproblematiske omständigheter ska hanteras. Jag anser att det är problematiskt med anledning av att förutsebarheten minskar i och med det. Således vore det av betydelse att Högsta förvaltningsdomstolen tar ställning i frågan.

5.4 Ändamålsenlig lagstiftning för hedersproblematiken?

Utredningen visar att vård inte beviljats i fyra av nitton fall. Som redogjorts för ovan anser jag det vara problematiskt att flickorna inte beviljats vård när de har återtagit sina berättelser.⁹⁰ Dock kan vård bara beredas om det antas finnas en påtaglig risk för att barnets hälsa och utveckling skadas.⁹¹ Förmodligen har domstolen, i dessa fall, kommit fram till att det inte föreligger en sådan påtaglig risk för skada att vård kan motiveras. Skulle domstolen frångå en sådan omständighet och trots det bevilja vård skulle bedömningen inte vara rättssäker då förutsebarheten helt sätts ur spel.

⁸⁷ Se avsnitt 3.3.

⁸⁸ Förvaltningsrätten i Göteborg, mål 2618-13, m.fl.

⁸⁹ Förvaltningsrätten i Linköping, mål 6542-13.

⁹⁰ Se avsnitt 5.3.3.

⁹¹ Se avsnitt 3.2.

Dock anser jag, mot bakgrund av övriga domars utgång, att domstolarna behandlar hedersproblematiken och beviljar vård när det anses visat att sådan problematik föreligger.

Således anser jag att lagstiftningen i förhållande till hedersproblematiken är ändamålsenlig och att någon specifik reglering på området inte kan anses motiverad.

Jag anser, precis som Kaldal, att problematiken snarare ligger i att upptäcka de flickor som lever i hederskulturer. Den problematiken löses förmodligen bäst genom en att ge myndighetspersonal större kunskap i frågan och på det sättet lyckas fånga upp flickor som lever i hederskulturen.

5.5 Slutsats

Slutligen kan alltså konstateras att hedersrelaterad problematik undantagsvis bedöms som brister i omsorgen. Detta när något annat rekvisit inte anses passande. I övrigt verkar det som att domstolarna gärna ser att hedersproblematiken faller in under ett annat rekvisit.

Utifrån de rättsfall som använts i uppsatsen är min slutsats att flickorna bereds vård när de väl hamnat under socialnämndens lupp. Mot bakgrund av detta och att ändamålet med lagstiftningen är att bereda barn och unga vård när de anses vara i behov av det finner jag att lagstiftningen lever upp till de kraven vad gäller de hedersproblematiska förhållandena.

Även om utredningen ger vid handen att flickorna bereds vård så kvarstår det faktum att det saknas enhetliga bedömningar från domstolen. Ur en human synvinkel är det viktigaste att flickorna som behöver skydd och vård erhåller det men ur en juridisk mening bör det

vara viktigt att domstolarna får ett klargörande från högsta instans för att kunna göra enhetliga bedömningar i mål där hedersproblematiken är i centrum.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Propositioner

Prop. 1989/90:28 Vård i vissa fall av barn och ungdomar

Prop. 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer

Statens offentliga utredningar

SOU 2014:03 Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga

Övrigt

Kommittédirektiv 2012:79, Översyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, m.m.

Regeringens skrivelse 2007/08:39, Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer

Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5 Gift mot sin vilja

Litteratur

Flodström Nilsson, Hjärdis, *Vad säger LVU?*, upplaga 1, Gothia, Stockholm, 2004

Grutzky, Eduardo & Åberg, Lars, *Heder och samvete: en bok om hederskultur i Sverige*, Fri tanke, Stockholm, 2013

Mattsson, Titti, *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*, upplaga 1, Liber, Malmö, 2010

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare- ämne material, metod och argumentation*, upplaga 2, Nordstedts juridik, Stockholm 2007

Schlytter, Astrid, *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*, Studentlitteratur, Lund, 2004

Wikan, Unni, *En fråga om heder*, Ordfront, Stockholm, 2004

Wikan, Unni, *Om heder*, Daidalos, Göteborg, 2009

Artiklar

Cato, Mats, Knutsson, Tom, *När samhället tar ett barn*, Advokaten, nr 1, 2014

Sandgren, Claes, *Empiri och rättsvetenskap (del I)*. I Juridisk tidskrift 1996

Sandgren, Claes, *Empiri och rättsvetenskap (del II)*. I Juridisk tidskrift 1996

Elektroniska källor

Aftonbladet, *Fadimes hela tal i riksdagen*

<http://www.aftonbladet.se/debatt/article10257453.ab>, hämtad

2014-04-28

Länsstyrelsen i Östergötlands län, *Om våld i hederns namn – handbok för skola och socialtjänst om skyldigheten att se och hjälpa utsatta*, 2008

<http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/publicerade-publikationer/2008/om-vald-i-hederns-namn-2013.pdf>, hämtad 2014-05-10

Nationalencyklopedin,

http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/sve/heder?i_h_word=heder, hämtad

2014-03-31

Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck/, hämtad 2014-03-31

Socialstyrelsen *Vänd dem inte ryggen – utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck*, 2013

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19317/2014-1-6.pdf>, hämtad 2014-04-10

Åklagarmyndigheten, *Hedersrelaterat våld* (handbok),

Utvecklingscentrum Göteborg 2006,

<http://www.aklagare.se/PageFiles/3456/Hedersrelaterat%20v%C3%A5ld.pdf>, hämtad 2014-04-22

Rättsfallsförteckning

Högsta förvaltningsdomstolen

Högsta förvaltningsdomstolen, mål 4216-10, 2011-02-11.

Kammarrätten

Kammarrätten i Göteborg, mål 3358-12, 2012-10-03

Kammarrätten i Göteborg, mål 6389-13, 2013-12-19

Kammarrätten i Göteborg, mål 695-14, 2014-04-17

Kammarrätten i Göteborg, mål 3243-12, 2012-06-19

Kammarrätten i Jönköping, mål 2364-12, 2012-08-30

Kammarrätten i Jönköping, mål 261-13, 2013-03-26

Kammarrätten i Jönköping, mål 1067-13, 2013-06-04

Kammarrätten i Stockholm, mål 8569-12, 2013-02-13

Kammarrätten i Stockholm, mål 1930-13, 2013-05-28

Kammarrätten i Sundsvall, mål 2924-13, 2014-01-29

Kammarrätten i Sundsvall, mål 281-14, 2014-05-07

Förvaltningsrätten

Förvaltningsrätten i Göteborg, mål 2618-13, 2013-04-18

Förvaltningsrätten i Karlstad, mål 4456-12, 2013-02-06

Förvaltningsrätten i Linköping, mål 2388-13, 2013-05-28

Förvaltningsrätten i Linköping, mål 6542-13, 2013-11-07

Förvaltningsrätten i Luleå, mål 2662-13, 2013-12-19

Förvaltningsrätten i Malmö, mål 614-13, 2013-03-18

Förvaltningsrätten i Malmö, mål 5754-13, 2013-08-02

Förvaltningsrätten i Uppsala, mål 3605-13, 2013-08-29